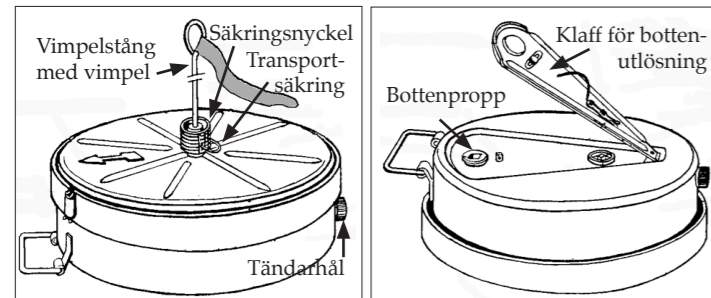

Palovaara 1944

Den 3 juli 1944 omkom 14 soldater ur Ing 1 och I 4 vid Palovaara väster om Haparanda när ett minupplag detonerade under röjning av ett minfält.

Den 3 juli 1944 arbetade beredskapssoldater ur Ing 1 och I 4 med att röja ett minfält bestående av stridsvagnsminor m/41-43 i anslutning till en stödjepunkt vid Palovaara strax väster om Haparanda. Minfältet var "i dåligt skick" och beslut hade fattats om att ta upp minorna och efter kontroll av funktion m m lägga ut dem på nytt. De utlagda minorna var apterade, försedda med säkringsnyckel med transportsäkring och isittande vimpelstång. Minorna bedömdes som ofarliga och fältet kunde därför röjas av infanterisoldater med mycket begränsad utbildning i mintjänst.

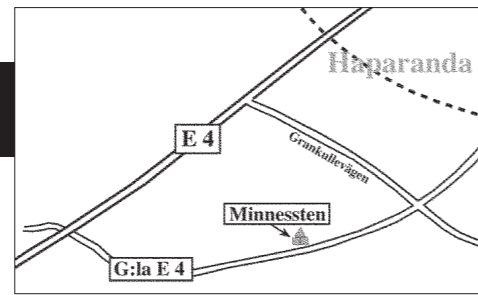
Arbetet utfördes av 1. bataljonen I 34 (dubbleringsregemente till I 4). För ledning av röjningsarbetet fick bataljonen hjälp ur 3. ingenjörkompaniet vid IV. ingenjörbataljonen. Kompaniet var organiserat av Ing 1. Chef för röjningen var löjtnant Sandberg. Arbetet leddes av en plutonchef ur ingenjörkompaniet, sergeant Norén, med biträde av tre gruppchefer och 19 ingenjörssoldater.

Stridsvagnsmina m/41-43.

Det mest riskfyllda arbetet var desapteringen, avlägsnandet av sprängpatronen ur minan. Man hade tidigare konstaterat att sprängpatronen till följd av korrosion och anfrätning i vissa fall fastnat i sitt läge, i andra fall i bottenproppen. Den har sedan deformerats när bottenproppen skruvats ur.

Uptagningen av minorna gick snabbt. Desapteringen och kontrollarbetet tog längre tid. Ytterligare två desapteringslag organiserades därför av tidigare upptagningslag. Olyckan inträffade vid ett av dessa. Sergeant Norén hade ögonblicket innan konstaterat att lagen arbetade för nära varandra och gett order om arbetenas avbrytande då det smäll. Norén stod c:a 10 meter från platsen för detonationen. Han berättar vid förhöret: "Han kände sig lyftad från marken och slungad upp i luften och hans fall mot marken dämpades sedan av att han föll genom gren- och bladverket i en björk". Han ska-

dades inte allvarligt och kunde delta i räddningsarbetet.

Det var omkring kl 15.30 som detonationen i minupplaget inträffade och paniken var total. Överlevande försökte hjälpa skadade och få en uppfattning om olyckans omfattning. 14 man ur Ing 1 och I 4 hade omkommit och 11 skadats.

Arméns sprängskadekommission utredde olyckan och konstaterade: "Ett blottläggande av knallkvick-silvret genom frätning kan orsaka att borttagande av en fastsvälld sprängpatron med åtföljande rivning kan föranleda detonation". Kommissionen ansåg att detta var den direkta orsaken till olyckan. Krevadgropens storlek, 6x4 meter, tydde på att 6-7 minor utlösts vid detonationen.

40 år efter minolyckan i Palovaara reste Haparanda hembygdsförening en minnessten vid gamla E 4 väster om Haparanda. Vid avtäckningen den 3 juli 1984 deltog fanvakter ur Ing 1 och I 4 samt ur Bodens garnison.

Minnesstenen till minne av de 14 omkomna soldaterna vid minolyckan i Palovaara den 3. juli 1944.

Tre minnesstenar

Bodforsen 1915

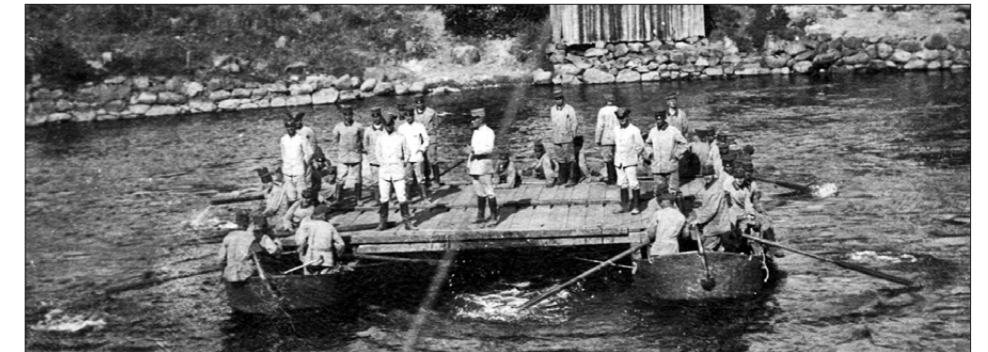
Den 4 september 1915 ryckte 1913 års klass in till repetitionsövning, regementsmöte, vid Ing 4. På eftermiddagen den 6 september övade en styrka om 12 man ur 2. ingenjörkompaniet färjning över Lule älv i ett färjläge vid Bodåns utlopp bara 500 meter från Ing 4 kasern.

Färjan, byggd på Biragopontoner, löpte längs en färjlina spänd tvärs över älven. Med två löpliner från pontonkopplens stävar till rullblock på färjlinan kunde färjan snedställas och med hjälp av strömtrycket giras över den på platsen ganska strida älven. Under en av färjturerna brast den ena löplinan. Mot färjchefens, löjtnant Hedrén, order sprang de ombordvarande fram mot färjans för. Vattnet presade då ner färjan varvid även den andra löplinan brast. Färjan kantrade och samtliga ombordvarande hamnade i vattnet.

Med undantag av löjtnant Hedrén, som simmande tog sig i land, och två värnpliktiga som klamrade sig fast vid färjan, omkom de övriga nio ombordvarande. Den främsta orsaken till det stora antalet dödsoffer var att de värnpliktiga inte kunde simma.

Samtliga omkomna var ogifta och jordades i sina hemförsamlingar i trakten kring Skellefteå. Furir Svensson var stamanställd vid Ing 4 och är jordad på den äldre manskapsgraven på Lundsåskyrkogården i Boden.

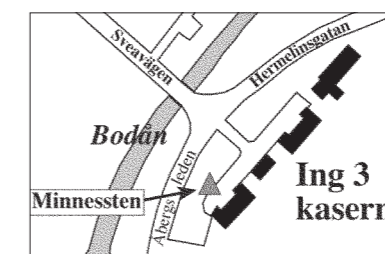
Minnet av de omkomna vid färjeolyckan i Lule älv 1915 vårdas genom en minnessten framför Ing 3 kasern i slutningen mot Åbergsleden. Stenen avtäcktes den 31 augusti 1985 i samband med regementets besöksdag vid Ing 3.

På bilden överst ses en färja av samma typ som den vid färjeolyckan i Bodforsen år 1915. Olycksfärjan var dock ordnad som löpfärja i lina spänd tvärs över älven.

Bilden ovan från 1923 visar Bodforsen där Bodån mynnar i Lule älv. Byggnaderna i förgrunden är Ing 4 nya officersbostäder.

Till höger den minnessten som 1985 restes till minne av färjeolyckan vid Bodforsen 1915.

På Ing 3 högtidsdag den 24. oktober genomförs årligen kransnedläggning vid de tre minnesstenarna.

Ing 3 Kamratförening

Oktober 2010

Armasjärvi 1940

En mörk och blåsig höstkväll - den 24 oktober 1940 - inträffade på sjön Armasjärvi, en dryg mil SV Övertorneå, en av de svåraste olyckor som drabbat det svenska försvaret i fredstid. Då omkom 44 militärer och två civila färjkarlar, den ene av dessa under räddningsförsöken, när den färja som skulle föra två ingenjörplutoner över sjön kantrade.

Under 2. världskrigets första år utökades den svenska arméns styrka högst avsevärt. Ett av de nya förbanden var 23. ingenjörkompaniet uppsatt av Ing 3 den 1 oktober 1940 och underställt VIII. ingenjörbataljonen, ett Ing 1-förband, förlagt på östra stranden av sjön Armasjärvi. Den 24. oktober genomförde kompaniet en fältmarsch på landsväg och i terräng runt sjön Armasjärvis södra del. Marschen startade kl 12.30 från förläggningen i Kivivaara på östra stranden av Armasjärvi och gick över Armasjoki mot Pahkuri och därefter till Ekfors som nåddes i skymningen vid 16-tiden. I ordinarie kompanichefs ställe leddes marschen från Pahkuri av chefen för 1. pluton, löjtnant Swahn. Då kompaniet försenats kontaktade löjtnant Swahn kompaniexpeditionen per telefon och meddelade att kompaniet inte kunde vara åter i förläggningen förrän framåt 18-tiden samt att kompaniet skulle överskeppas med den civila färja som trafikerade leden Ekfors - Armasjärvi.

Efter en snabb marsch från Ekfors anlände kompaniet till västra färjläget klockan fem. Efter rast i väntan på färjan ilastades 1. och 2. plutonerna jämte ytterligare tre man, sammanlagt 102 man. 3. pluton jämte stab och tross skulle överskeppas i en andra omgång. Personalen placerades sittande jämt fördelad över färjan.

Färjan var upphängd i lina och för dagen handdriven då dess motor var ur funktion. C:a kl 17.45, strax efter att färjan lämnat land, började vågor skölja över stäven och en del av mannarna flyttade sig akteröver. De som med färjklovar drog färjan märkte snart att

arbetet blev allt tyngre och man misstänkte att färjans inre började fyllas med vatten. Någon undersökning hann emellertid aldrig göras. När färjan hunnit halvvägs över sjön sköljde vatten in över främre delen i sådan mängd att de som satt där måste flytta sig bakåt varvid färjans akter började sjunka. Snart trängdes en del av mannarna överbord och andra, som insåg faran, hoppade för att simmande söka ta sig från färjan.

Färjan på sjön Armasjärvi hade en kapacitet på c:a 10 ton och var dimensionerad för att kunna ta en lastbil. I de glest befolkade bygder det här rörde sig om hade det naturligtvis aldrig tidigare varit aktuellt att fastställa något maximalt antal passagerare.

Olycksfärjan låg närmast efter olyckan och flöt i "marvatten" innan den bärgades.

Färjlinan höll färjan så nära vattenytan att runt 60 man kunde hålla sig kvar på den, några med vatten i brösthöjd andra helt översköljda. Med höga rop försökte man tillkalla hjälp men i den starka vinden hördes ropen till en början inte så tydligt på östra stranden. Chefen för 3. pluton, fänrik Nyström, uppfattade strax efter kl 18.00 nödrop och försökte per telefon kontakta bataljonsstaben. På grund av linjebrott misslyckades detta och det skulle dröja ytterligare 10 minuter innan bataljonschefen kunde få meddelandet om olyckan och påbörja en räddningsaktion med pontoner.

Innan dess hade emellertid civilbefolkningen, bland annat en bror till den omkomne färjkarlen, med några småbåtar gett sig ut och det var de som stod för den första undsättningen, som blev besvärlig på grund av det stora antalet nödställda och den lilla båtkapaciteten. Först när pontonerna kom fram kunde större delen av de som befann sig på färjan eller i vattnet räddas. Allmäntillståndet hos de räddade var, med några undantag, förvånansvärt gott och de togs omhand av fem läkare och sjukvårdspersonal. Sedan sökandet efter överlevande avslutats företogs en preliminär undersökning av antalet omkomna, saknade och deras identitet. Sökandet längs stränderna fortsatte långt in på natten. Följande dag igångsattes draggning samt förhör.

När vidden av olyckan kunde överblickas visade det sig att av personalen på färjan hade 44 man ur 23. ingenjörkompaniet och färjkarlen omkommit samt vid räddningsarbetet en bror till färjkarlen.

En vecka efter olyckan genomfördes en sorghögtid på stranden av Armasjärvi och de omkomna fördes under militära hedersbebyggelser till Övertorneå järnvägsstation. Ett extratåg förde de omkomnas stoft till respektive hemorter. I den yngre manskapsgraven på Lundagårdsskyrkogården i Boden är stamanställda furir Åström och korpral Abrahamsson jordade.

Färjan på sjön Armasjärvi lastade c:a 10 ton, dvs runt 125 personer à 80 kg, vilket också bevisades när den ett par dagar efter olyckan läns-pumpats och provbelastats med 137 man.

Olyckan på sjön Armasjärvi blev föremål för en omfattande utredning som emellertid inte kunde lägga ansvaret på någon av de omkomna eller överlevande militärerna. Den sannolika orsaken till olyckan ansågs vara att vatten trängt in i färjan och att lasten placerats osymmetriskt. Som bidragande orsak uppgavs den hårda blåsten.

Högt uppe på den östra stranden av sjön Armasjärvi, intill vägen genom byn Armasjärvi, avtäcktes den 6 mars 1941 en stor minnessten av granit till minne av de 46 män, 44 ingenjörssoldater och två civila färjkarlar, som omkom vid den svåra färjeolyckan den 24 oktober 1940.

Dagarna efter olyckan användes bland annat dykare för att leta efter omkomna.

Minnesstenen i Armasjärvi är huggen i granit tagen från det närbelägna Luppioberget. På stenens baksida är de omkomnas namn och hemförsamlingar inristade.